

Växjö tingsrätt
Mark- och miljödomstolen

Datum
2015-12-30

Mål nr
2728-15

Angående vindkraftsprojekt Marviken

Sveriges Ornitologiska Förening – BirdLife Sverige (SOF – BirdLife) och Östergötlands Ornitologiska Förening (ÖgOF) har tagit del av miljökonsekvensbeskrivningen, inklusive bilagor (även den sekretessbelagda aktbilaga 19), som ligger till grund för ansökan om tillstånd för fjorton vindkraftverk inom vindpark Marviken i Östergötlands län. Föreningarna redovisar här nedan relativt kortfattat sina ståndpunkter i ärendet.

ALLMÄNNA HÄNSYNSREGLER

SOF – BirdLife anger tydligt i sin vindkraftpolicy att vindkraftverk inte ska tillåtas inom nationalparker, naturreservat, Natura 2000-, SPA- eller andra naturskyddade områden. Dessa har avsatts för att skydda den biologiska mångfalden och av den anledningen ska de inte exploateras – inte heller för framställning av energi från vindkraftverk – bl.a. eftersom förlust av biologisk mångfald är ett hot som bör likställas med pågående klimatförändringar. Det kan i sammanhanget påpekas att Sverige har jämförelsevis liten andel naturskyddad yta inom landets gränser.

I fallet Marviken skulle den planerade vindkraftparken beröra bl.a. naturreservat, Natura 2000-område (fågelskydd) samt riksintresse för naturvård. För fåglar som omfattas av särskilt fågelskydd ska deras totala nyttjandeområde inkluderas, d.v.s. att exempelvis betydelsefulla födosöksplatser utanför skyddsområdena också undantas från exploatering.

Vidare anges i policyn att kustområden som är av stor betydelse som häckplatser och/eller ledlinjer för flyttande fåglar ska undantas från vindkraftsutbyggnad. I det aktuella skärgårdsområdet utanför Bråviken finns fina häckmiljöer för bl.a. marina änder (såsom ejder och svärta). Vintertid kan stora mängder av vigg, bergand alfågel m.fl. födosöka i området och under vår/höst rastar bl.a. ejder. Stor försiktighet och omfattande förstudier för att bedöma påverkan på förekommande arter måste föregå eventuell vindkraftsetablering i sådan miljö.

FLYTTFÅGLAR OCH FÅGELSTRÅK

Det framgår tydligt av vår vindkraftpolicy att vindkraftverk av försiktighets skull inte ska placeras i stråk där stora mängder fåglar eller särskilt känsliga arter passerar. Även om proportionellt få flyttfåglar kolliderar med vindkraftverk säger sunt förnuft att vindkraftverk bör undvikas i sådana områden för att minska antalet kollisionsoffer. Under vissa omständigheter kan stora antal flyttfåglar kollidera även på platser där de normalt flyttar på högre höjd.

Omfattande, men ej heltäckande, sträckräkningar från Oxelösunds vattentorn under höstarna 2005 – 2007 redovisar att det där och då i genomsnitt passerade i storleksordningen 500 000 dagflyttande fåglar/höst (Kalle Brinell, *opublicerat*)¹. Bland dessa kan nämnas ca 7900 tranor och 9000 rovfåglar (totalt 18 arter, bl.a. ca 4100 sparvhökar samt rödlistade arter som fjällvråk (ca 1200), havsörn, kungsörn, bivråk, blå kärrhök och pilgrimsfalk) varje höst. Många av dessa tar sedan sikte mot Björnö och passerar då över den planerade vindkraftparken. Rovfåglar är som bekant överrepresenterade i vindkraftskollisionsstatistiken.

SKRÄNTÄRNA

I skärgården utanför Bråviken finns tärnkolonier, däribland sådana som är av stor betydelse för det nationella beståndet av skräntärna. Skräntärnan är listad i fågeldirektivets bilaga 1 och finns på svenska rödlistan som *Nära hotad* (NT). Minskningstakten för den svenska populationen bedöms dock vara nära gränsvärdet för *Sårbar* (VU). Även om vindkraftverk kanske inte är tänkta att uppföras direkt på skär med tärnkolonier riskerar de att utgöra en betydande kollisionsrisk för fåglar som häckar i närheten. Att tärnkolonier kan drabbas hårt av vindkraftsutbyggnad har bekräftats av studier i Belgien². Avståndet mellan den planerade vindkraftparken och häckningsöar (som växlar över tid) för skräntärna är enligt SOF – BirdLife och ÖgOF redan på förhand för litet för att ge tillstånd för byggnation. I händelse av att mark- och miljödomstolen gör en annan bedömning måste skräntärnornas nyttjande av vindkraftsområdet undersökas noggrant för att belägga vilken påverkan som de skulle kunna utsättas för vid eventuellt genomförande av projektet.

HAVSÖRN

Havsörnsstammen i den aktuella skärgården är tät. Marviken är också känt för att kunna hysa stora koncentrationer av havsörn utanför häckningstid. Området utnyttjas således, förutom av de häckande örnarna, för födosök och övervintring av gästande örnar. Då en vindkraftsetablering riskerar att tränga bort (eller i värsta fall döda) örnar, bör det planerade projektet kräva dispens enligt 14 § artskyddsförordningen.

Skyddsavståndet till boplats för havsörn ska enligt vår policy normalt inte understiga 3 km. I anslutning till vindpark Marviken finns flera boplatser inom den

¹ Sträckräkningarna finns sammanställda i Excelfil som kan tillhandahållas vid behov.

² *Impact of wind turbines on birds in Zeebrugge (Belgium) – Significant effect on breeding tern colony due to collisions*. Everaert, J. & Stienen, E.W.M. 2006. Research Institute for Nature and Forest, Kliniekstraat 25, B-1070 Brussels, Belgium. Report. 15 pp.

rekommenderade skyddszone och bon finns även inom det i vindkraftsdomar ofta tillämpade avståndet 2 km. Ifall örnarna rör sig i riktning mot den planerade vindkraftsparken bör skyddszone utökas.

Den sekretessbelagda örninventeringen stämmer relativt dåligt med uppgifter från Projekt havsörn. Utifrån radarsignaler och visuella observationer bedömde JP Fågelvind att ett par häckade 2013 och två par 2014. I själva verket häckade fyra par (och fick ut ungar) 2013, medan två lyckade och en misslyckad häckning genomfördes 2014. Av sammanlagt under de två åren sju aktiva bon finns alltså bara kännedom om tre i de av Kolmårdsvind inlämnade ansökningshandlingarna. Vidare saknas inventeringar efter det att ungfåglarna blivit flygga samt utanför häckningssäsong, då flygaktiviteten genom det planerade vindkraftsområdet sannolikt är avsevärt högre.

SOF – BirdLife och ÖgOF vill slutligen i sammanhanget påpeka att de beräkningar som gjorts på kollisionsrisk är högst osäkra. Det är inte osannolikt att mångdubbelt fler individer kan komma att förolyckas, bl.a. eftersom korrelationen mellan förstudier och den verkliga kollisionsfrekvensen visat sig vara låg³. Vindkraftprojekt Marviken bör nekas tillstånd enbart utifrån den omfattande förekomsten av havsörn.

DTBird

SOF – BirdLife och ÖgOF ser positivt på initiativ att minska kollisionsproblematiken. Användande av DTBird och liknande system kan vara sådana initiativ. Det finns dock en del brister och nackdelar som måste påpekas och tas i beaktande. Exempelvis fungerar DTBird inte i mörker eller dimma. Då är förvisso inte örnar ute och flyger särskilt ofta, men för andra arter är det då som kollisionsriskerna är som störst. Vi anser vidare att systemet behöver testas i större utsträckning innan det installeras i särskilt känsliga miljöer. Marviken är inte lämpat som ”försöksområde”.

I detta läge, innan vi fått starka belägg för att systemet verkligen fungerar under de omständigheter och för de arter som ofta är aktuella hos oss, anser vi att DTBird (och andra liknande system) främst bör användas för att övervaka omfattningen av fågelflygningar på en plats som är aktuell för vindkraftsexploatering. För sådana tidskrävande studier blir systemet kostnadseffektivt, även om det förvisso aldrig helt kan ersätta mänskliga inventerare. Det lämpar sig också väl inom ett kontrollprogram och bortskrämningsfunktionen är exempel på en kompensationsåtgärd (d.v.s. en åtgärd som sätts in för att ytterligare minska den

³ *Weak relationship between risk assessment studies and recorded mortality in wind farms.* Ferrer. M. et al. 2011. Journal of Applied Ecology 49: 38–46.

negativa påverkan från exploateringen, efter det att påverkan ändå bedömts vara acceptabel för att projektet ska kunna ges tillstånd) som kan vara lämplig. En förutsättning är då att man försäkrat sig om att störningen som de avskräckande ljudsignalerna utgör inte påverkar känsliga arter (inklusive örnar som kanske i första hand skulle vara aktuellt att skrämra i detta fall) negativt på något sätt. Ett troligt scenario är ju att störningen från DTBird förvisso minskar kollisionsrisken, men istället minskar örnarnas födosöksområde, vilket inte är tillåtligt.

SOF – BirdLife och ÖgOF ser med viss oro på vindkraftsbranschens antydningar om att det med DTBird går att bygga vindkraftverk på lokaler där tillstånd annars skulle nekas. Visst, om problemet enbart låg i kollisioner för en art såsom t.ex. havsörn, så kunde en starkt begränsad kollisionsrisk säkerligen göra att tillståndsmyndigheter godkände fler ansökningar. I verkligheten är sådana fall dock extremt ovanliga (om ens befintliga), då en vindkraftsetablering ju även innebär exempelvis habitatförluster och ofta berör ett flertal arter på olika sätt.

HÄNVISNING TILL TIDIGARE DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen har slagit fast att kravet om lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 § miljöbalken måste tillgodoses (t.ex. mål nr M 7639-11 och mål nr M 8344-11). Rådande rättspraxis gör gällande att åtminstone 2 km skyddszon ska gälla kring boplatser av havsörn (t.ex. mål nr M 2682-11). MMÖD har vidare (i mål nr M 7639-11) slagit fast att det måste finnas underlag för att säkerställa att artskyddsförordningens bestämmelser om fridlysning (4 § första stycket punkterna 2 och 4) eller eventuell dispens från dessa bestämmelser (14 §) kan efterlevas. SOF – BirdLife och ÖgOF hävdar att det med tydlighet inte föreligger underlag som kan visa att ett tillstånd för vindkraftpark Marviken följer prejudicerande domar.

Daniel Bengtsson
Vindkraftshandläggare
SOF – BirdLife Sverige
Tel. 070 515 45 33
E-post: daniel.bengtsson@birdlife.se

Kjell Carlsson
Ordförande
Östergötlands Orn. För.
Tel. 070 226 77 62
E-post: kjeca@ifm.liu.se